

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЯВИЩА УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ МОВНОЇ МІШАНИНИ НА МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ХНЕУ

Анотация. Розкрито одну з найбільших мовних проблем в Україні, проаналізовано суржик, що частково впливає на українсько-російський мовний конфлікт. Охарактеризовано основні прояви суржика порівняно з нормативною мовою. Наведено приклади суржикових виразів Харківщини.

Аннотация. Раскрыта одна из крупнейших языковых проблем в Украине, проанализирован суржик, который частично влияет на украинско-русский языковой конфликт. Охарактеризованы основные проявления суржика в сравнении с нормативным языком. Приведены примеры суржиковых выражений Харьковщины.

Annotation. The article explores one of the largest language problems in Ukraine, i.e. mixed Russian-Ukrainian dialect that partially affects Ukrainian-Russian language conflict. The main manifestations of mixed Russian-Ukrainian dialect was characterized compared to normative language. The examples of mixed Russian Ukrainian dialect expressions of Kharkiv region were given.

Ключові слова: суржик, інтерференція, мовна мішанина, соціокультурне явище, мовні рівні.

Суржик – соціокультурне явище українсько-російської мовної мішанини, що характеризується багатьма лінгвістичними чинниками [1]. За даними досліджень Київського міжнародного інституту соціології, у 2003 р. поширеність "суржикомовності" серед дорослого населення різних регіонів України становила від 2,5 % (Західний регіон) до 21,7 % (Східно-Центральний регіон), а загалом по Україні – близько 12 %. Але варто враховувати, що через очевидні проблеми з проведенням чіткої межі між "суржикомовністю", вживанням окремих елементів суржика й "чистою" україномовністю чи російськомовністю, такі оцінки можуть бути лише приблизними [2].

Перші наукові роботи, присвячені дослідженню суржика як явища багатопланового, з'явилися в 1990-х роках. Проблематика суржика розглядалася в працях Т. Возняка, Т. Кознарського, Л. Масенко, Я. Поліщук, В. Радчук, Л. Ставицької, М. Стрихи, М. Феллера, О. Шумілова та інших вчених-мовознавців. Випадки українсько-російської інтерференції проявляються на всіх мовних рівнях і підрівнях: фонетичному, морфологічному, словотвірному та синтаксичному.

Метою дослідження є розкриття суржика як лінгвістичного явища "неписемного" мовлення, у якому спостерігаються відхилення від правил граматики, фонетичних законів тощо.

Зазвичай, комуніканти не звертають увагу на те, як розмовляють, зовсім не замислюються над своїм мовленням, а здебільшого навіть і не дбають про взаєморозуміння у вербальному спілкуванні.

Існують словники суржикових виразів, часто вживаних у різних сферах людської діяльності: на вулиці, у транспорті, їдальні, лікарні, у торговельних, дитячих, навчальних закладах, а також безпосередньо почутих з радіо-та телепередач.

Спостереження та аналіз фактичного матеріалу дав змогу виокремити найрозповсюдженіші суржикові вирази (здебільшого із мовлення студентів ХНЕУ) та їх українські нормативні відповідники: відкрийте вікна, у класі душно (відчиніть вікна, у класі задудливо); завідує кафедрою (завідувач кафедри); коли здаємо екзамен? (коли складаємо іспит?); коли перездача зачота? (коли перескладання заліку?); на тій неділі (минулого тижня); нам добавили стипендію (нам збільшили стипендію); учбовий корпус рядом (навчальний корпус поблизу (поряд)); як добратися до універса? (як дістатися до університету?).

Суржик існує у різноманітних формах. Намагаючись типізувати суржик, деякі дослідники виділяють суржик "на основі української мови" і "на основі російської мови", а також "слабку" та "сильну" форми суржика, залежно від концентрації порушень лексичного стандарту української або російської мови (від 10 – 15 % до 25 %).

Характерними проявами суржика (порівняно з нормативною українською мовою) є:

уживання русизмів замість нормативних українських відповідників: даже (навіть), да (так), всегда (завжди), конечно (звичайно, звісно), наверно (мабуть), например (наприклад), вместо (замість) тощо;

"українізовані" форми російських дієслів: здолав (зробив), получав (отримував), отдав (віддав), отключив (вимкнув);

змішування українських і російських форм невизначених займенників: хто-то (хтось), що-то (щось), чого-то (чомусь, чогось), кой-шо (щось);

порушення дієслівного керування, вживання прийменників і відмінків за російським зразком: по вулицям замість вулицями, на російській мові замість російською мовою;

утворення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за зразком російської мови: самый

головний (найголовніший), саме важне (найважливіше);
утворення від українських дієслів активних дієприкметників за російським зразком: відробивший, прийшовший, зробивший (в українській мові ця граматична форма відсутня);
слова й вирази, кальковані з російської: міроприємство, прийняти участь, бувший у користуванні, на протязі;
у вимові – редукція ненаголошених голосних, оглушення дзвінких приголосних, заміна "дж" і "дз" на "ж" і "з", також відсутність чергування "к/ц", зсув наголосу за російським зразком (розгаварювать, звонять, говорять), відсутність чергування "о/і" або "е/і" (корова/коров, голова/голов замість корів, голів);
активне використання "є" в позиціях після приголосної, особливо в російських запозиченнях, ще й під наголосом (первий, свет, архітектор) [3].

Однак не слід вважати реальними перспективи щодо укорінення суржика при україномовному спілкуванні та надання йому в подальшому статусу мовного коду, а також розглядати його як етап переходу від української мови до російської. Досить оптимістичними є слова відомого вітчизняного фахівця з проблем культури мовлення М. Феллера про те, що в народі, який живе на своїй землі, перетворення суржика на мову можливе хіба лише за умови національного знищення цього народу.

З кожним роком у нашій мові будуть з'являтися нові суржикові слова та вирази, тому доцільно досліджувати це явище, щоб "не відставати" від подій та часу.

Автор вважає, окреслення шляхів подолання кризової мовної ситуації комунікантів Харківщини є перспективним напрямом для подальших досліджень.

Наук. керієн. Сухенко В. Г.

Література: 1. Дубічинський В. В. Українська мова : сучасний довідник. Орфографія, стилістика, граматики, пунктуація, словники [Текст] / В. В. Дубічинський. – Х. : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2010. – С. 500–516. 2. Суржик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. 3. Мовний калейдоскоп. Антисуржик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/sur/sur-01.htm>. 4. Гомон А. М. Долаймо суржик! (Слобожанський аспект) : [навч. посібн.] / А. М. Гомон. – Х. : НТУ "ХП", 2001. – 42 с. 5. Сучасні тенденції веб-комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webstyletalk.net/node/72>.